

Є. М. Палига
академік АЕН України
д-р екон. наук,

В. Б. Базилюк
д-р екон. наук,

І. Є. Палига
д-р мед. наук
магістр з економіки УАД,
Українська академія друкарства, м. Львів

УДОСКОНАЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси роздержавлення та приватизації затвердили в країні акціонерну форму власності. Вона спричинила нову для вітчизняної економіки проблему корпоративного управління, важливість якої обумовлена її впливом на соціальні та економічні процеси. Корпоративне управління стає невід'ємною складовою розвитку вітчизняного корпоративного сектору і впливає в Україні на функціонування більше 20 тисяч публічних та приватних акціонерних товариств, корпоративні відносини зачіпають інтереси майже 17 млн нових власників цих структур, переважна більшість яких є громадянами держави. Проте, як показують наші дослідження у сфері корпоративного управління залишається багато проблем практичного і методологічного плану. Незважаючи на велику кількість теоретичних та емпіричних досліджень, єдиного визначення поняття та однозначності в розумінні корпоративного управління не існує.

Відсутність на початок перетворень адміністративно-планової економіки ринкових інститутів, які беруть участь у вирішенні проблем корпоративного управління, а також унікальність трансформаційних процесів спричинили власні проблеми корпоративного управління у вітчизняній економіці, які потребують методологічного осмислення та напрацювання відповідного практичного інструментарію.

Методологічний і часовий розрив між розвитком теоретичних концепцій корпоративного управління у країнах Заходу та їх застосуванням у практиці функціонування корпорацій в Україні та інших країнах із ринковою економікою, які не мали аналогічних досліджень, неоднозначність самого поняття «корпоративне управління», а також унікальність і специфіка трансформаційних перетворень потребує підвищити інтенсивність досліджень у сфері корпоративного управління особливо підприємств поліграфії.

Однак, незважаючи на інтенсивність досліджень, залишаються невирішеними питання обґрунтування соціально-економічної сутності, виявлення закономірностей процесу корпоративного управління, обумовлені економічною природою приватної й акціонерної власності, які визначальним чином впливають на формування корпоративного управління корпорацій.

Значні можливості в методологічному збагаченні корпоративного управління містяться у залученні для його обґрунтування основних досягнень сучасної вітчизняної економічної теорії та характеристики економічного змісту власності.

Проте проблеми активізації вітчизняного корпоративного сектору розглядалися побіжно, що зумовило фрагментарність висвітлення деяких питань, пов'язаних із впровадженням системи корпоративного управління. Недостатня теоретична розробленість проблеми та відсутність довготривалого досвіду еволюції вітчизняного корпоративного сектору, відставання нормативно-законодавчого регулювання від практики корпоративного управління порушили ряд питань, що потребують дослідження, теоретико-методологічного обґрунтування та відповідного законодавчого підкріплення.

Аналіз останніх досліджень. Основоположниками теорії корпоративного управління прийнято вважати провідних американських економістів А. Берклі та Г. Мінза. У вітчизняній економічній науці проблеми вдосконалення управління виробництвом на базі нових форм власності, реструктуризації промисловості та корпоратизації, формування корпоративних відносин, державної підтримки підприємництва висвітлюють у своїх працях такі вітчизняні учені, як В. Багацький, І. Булеєв, В. Вінник, М. Долішний, В. Євтушевський, В. Мандибура, А. Мендрул, В. Павлов, М. Чумаченко, З. Шершньова та ін.

Залишивши за рамками даного дослідження питання про своєчасність і актуальність впровадження корпоративного управління в Україні (на жаль, зараз більшість публічних компаній використовують тільки окремі методи корпоративного управління як привабливу обгортку, що створює видимість соціалізації капіталу), ми спробуємо поглянути на цю проблему в контексті способів вимірювання ризиків, які виникають для інвесторів при неналежному корпоративному управлінні. Тому **метою статті** є розгляд джерел проблеми корпоративних взаємин, аналіз підходів до оцінки корпоративного управління основних рейтингових та інвестиційних компаній, і пропозиції щодо вдосконалення підходів до оцінки ризиків, пов'язаних з неналежним корпоративним управлінням, у тому числі удосконалення корпоративного управління підприємств видавничо-поліграфічної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. До теперішнього часу склалося чітке, майже академічне розуміння того, що являє собою корпоративне управ-

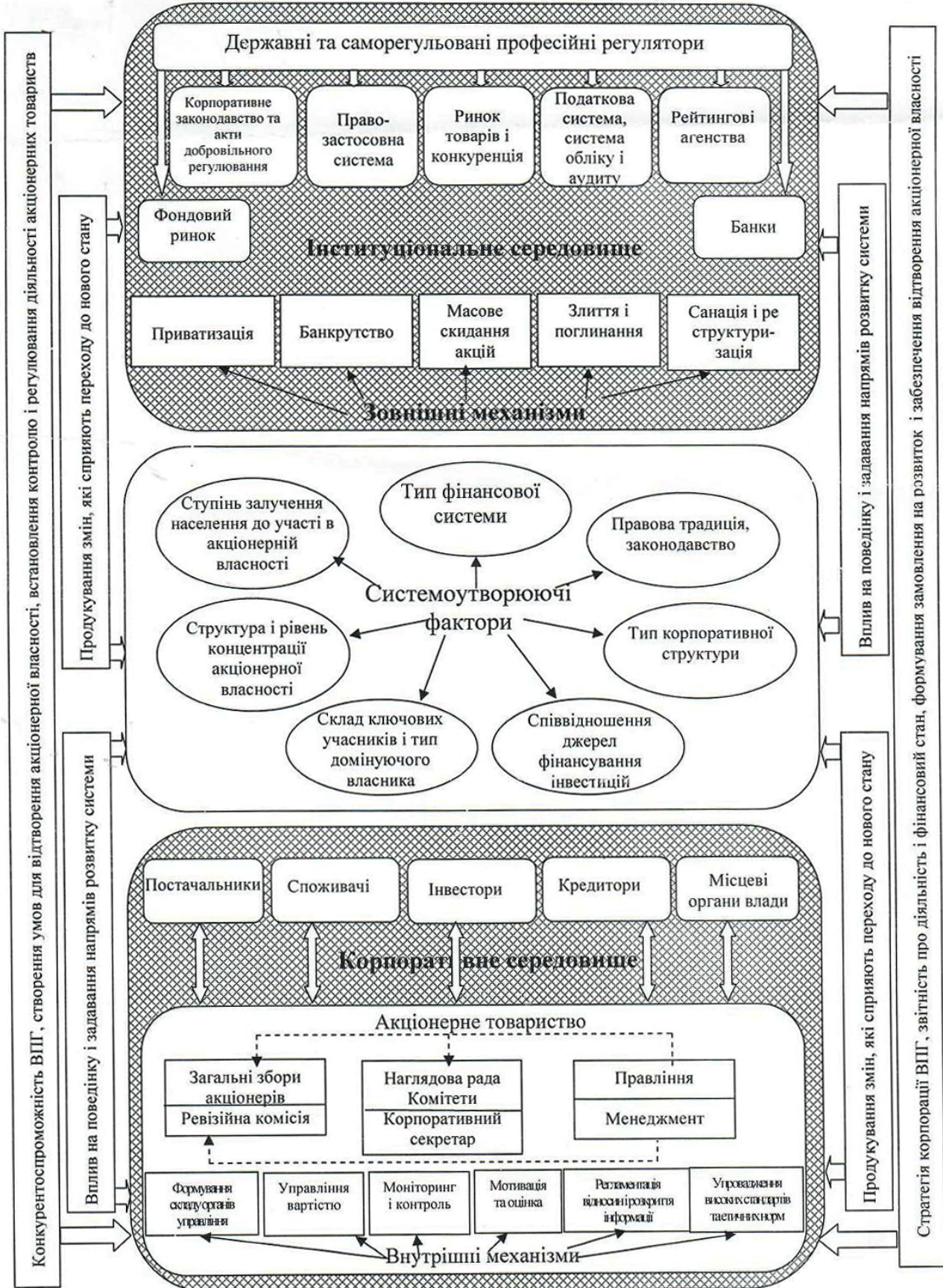

Рис. 1. Схема національної системи корпоративного управління підприємств ВПД

ління. У вузькому трактуванні – це система правовідносин між акціонерами компанії та її менеджментом, опосередкована взаємодією через правління і раду директорів. У широкому трактуванні коло суб'єктів цих правовідносин розширюється за рахунок включення в нього всіх фінансово зацікавлених в успішній роботі компанії сторін (зокрема кредиторів, працівників компанії, органів державної влади тощо).

В першу чергу проблема корпоративного управління походить з базових, зумовлених своєю сутністю конфліктів:

- між акціонерами і менеджерами;
- між міноритарними і мажоритарними акціонерами.

Взаємини між акціонерами та менеджерами за природою своєю є агентськими стосунками і виникають внаслідок розподілу праці і капіталу (у цьому й полягає зміст акціонерної форми ведення бізнесу).

Таким чином, в умовах розпорошеної акціонерної власності діяльність найманих менеджерів стає фактично безконтрольною і вони отримують можливість задовольняти свої особисті інтереси, нехтуючи інтересами акціонерів. За А. Берлі та Г. Мінзом сучасна корпорація представлена у вигляді крупної фірми з великою кількістю дрібних акціонерів та мізерною кількістю нікому невідомих менеджерів, які узурпували право на прийняття рішень та розпорядження власністю компанії на власний розсуд.

Поняття сучасної корпорації, яка стала правонаступницею підприємств поліграфії, отримало широке визнання в Україні у наслідок реформування усіх галузей економіки. Подальші зусилля дослідників були сконцентровані на виявленні інституціональних механізмів, які, незважаючи на відокремлення власності від контролю, були здатні дисциплінувати поведінку найманих менеджерів в інтересах власників. У процесі наших досліджень було виявлено такі важливі механізми національної системи корпоративного управління підприємств видавничо-поліграфічної діяльності, які сформовано публічно залежно від внутрішнього та зовнішнього середовища (див. рис. 1).

Інституційно-економічні засади розвитку видавничо-поліграфічної діяльності регіонів України стали основою складної соціально-економічної системи, яка постійно змінюється під впливом сукупного попиту на продукцію поліграфії, темпів науково-технічного розвитку, інвестиційної активності та інноваційних процесів відбувається в залежності від впливу складових національної системи корпоративного управління ВПД.

Три блоки дієвих факторів цієї системи характеризуються створенням необхідних механізмів для удосконалення корпоративного управління суб'єктами господарювання, забезпечують злагоджену роботу її складових, зокрема видавництва і видавничих організацій, поліграфічних підприємств, книготоргівельної мережі та служб маркетинг-логістики, що стало основою зміцнення українського інформаційного простору.

Корпорації видавничо-поліграфічної діяльності з метою забезпечення інформаційного розвитку суспільства та формування громадської думки через продукування та розповсюдження друкованої інформації, сприяють становленню і розвитку національної свідомості, освітньо-культурного рівня, розвитку правового суспільства та соціально відповідальної держави.

Дослідження сучасних процесів корпоративного управління та інституційних змін у ВПД не може бути мультидисциплінарним та має враховувати попередні етапи розвитку. Відповідно до цього дослідження напрямів та етапів трансформації ВПД в умовах пост-індустріального суспільства, потрібно проводити із урахуванням особливостей формування соціального капіталу, еволюції технологій, менталітету, культури споживачів та політичної складової. Грунтуючи результати цих досліджень на впливі інституційних факторів розвитку видавничо-поліграфічної діяльності, ми бачимо, що сьогодні має місце розвиток інформаційного простору в регіонах України на основі удосконалення корпоративного управління підприємств та видавництв (рис. 2).

На функціонування та співпрацю ВПД у різних регіонах України впливають різні інституційні фактори: історико-географічні; відстані між регіонами; наявність державного кордону; культурні; наявність виробництва поліграфічних матеріалів; науково-дослідні установи; підготовка кадрів, що спричинилося до започаткування принципів змін у діяльності суб'єктів господарювання в ринковій економіці порівняно з плановою і зумовлено багатьма чинниками, внутрішніми та зовнішніми, об'єктивними та суб'єктивними, що викликало трансформаційні перетворення, які позначилися на створенні ринкової економіки в нашій державі (див. таблицю).

Ускладнює сучасні проблеми удосконалення корпоративного управління видавництв та підприємств поліграфії непростя теперішня ситуація в Україні, у зв'язку з війною на Донбасі, політичною та економічною нестабільністю.

Але все ж таки сучасне виробниче підприємство з надання поліграфічних послуг, агреговане з видавничим підприємством, розвивається за загально визначеними принципами та функціями, за різними організаційно-правовими формами та типами, активно використовуючи елементи інноваційної моделі функціонування. Особливістю видавничо-поліграфічного підприємства є високий ступінь соціальної відповідальності, обумовлений характером призначення продукції, що повинно викликати загострену увагу держави до проблем ВПД, особливо до книговидавання та преси.

Практика господарської діяльності засвідчує як позитивний, так і негативний взаємний вплив на поведінку та функціонування кожної підприємницької структури та органів державного управління на процеси з вироблення стратегії розвитку і захисту національних інтересів.

Відсутність в Україні реальної державної підтримки у видавничо-поліграфічній справі зумовлює нестабільність функціонування суб'єктів господарювання, що позначається на їх діяльності, провокуючи погіршення показників роботи, занепад більшості підприємств комунальної і державної форм власності, що в свою чергу, не дає можливостей для розвитку.

Слід відзначити, що в Україні не налагоджене на відповідному рівні виробництво не лише друкарсько-обробного устаткування та машин, а також більшості поліграфічних витратних матеріалів, а саме, друкарських пластин, фарб, клеїв, лаків, плівок. У результаті, розвиток поліграфії продовжує залежати від імпорту. У структурі видавничих витрат на випуск видавничої продукції суттєва частка належить видаткам на прид-

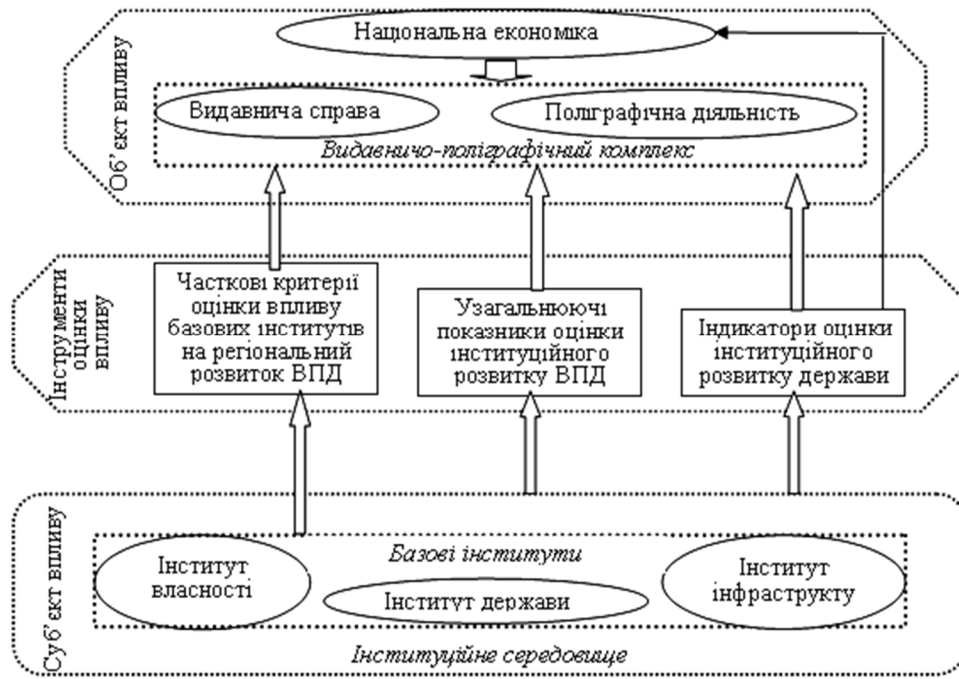

Рис. 2. Система оцінки впливу інституційних факторів на розвиток ВПД

Таблиця

Трансформації ВПД

Сфери трансформації	Планова економіка	Ринкова економіка
Місія	Планова ідеологія жорстко контролюється державою, що визначає культурно-виховну та освітню роль друкованої інформації	Формування культурно-освітнього рівня споживачів та розвиток ідеологічних переконань таких, що не суперечать державним та національним інтересам. Розвиток ринку друкованої продукції, що приносить вигоду
Цілі функціонування	Друкована продукція виготовляється за заданими номенклатурою, обсягами, термінами та якістю	Задоволення попиту на друковану інформацію, забезпечення конкурентоспроможності комплексу. Ринок регулює види продукції, якість, обсяги виробництва та терміни
Форма власності у структурах	Державна	Державна, приватна, колективна
Управління	У правління здійснюється з єдиного центру – Держкомвидаву УРСР	Підпорядкування структур ВПД єдиному центру відсутнє
Державна підтримка	Повна підтримка державою на законодавчому рівні та у сфері фінансування, матеріально-технічного забезпечення, науково-технічного розвитку	Підтримка державою у формі держзамовлень та деяких пільг в оподаткуванні, що постійно змінюються
Інтереси власників, виробників, підсистем комплексу	Інтереси виробників і власників в особі держави однакові	Інтереси виробників і власників збігаються частково, інтереси різних підсистем комплексу не збігаються, а регулюються ринком
Структура	У структурі умовно виділяється авторське і читачке середовище, що були керованими з боку держави, структурними елементами були видавництва, поліграфічні підприємства, заклади книготорговельної мережі	З боку держави позбавлені регламентуючого керування читачке і авторське середовище, що акумулюються на вході та виході системи. Структурні елементи: видавництва, поліграфічні підприємства, видавничо-поліграфічні організації, книготорговельна мережа, бібліотечні заклади
Функції підсистеми	Чітке розмежування функцій підсистем ВПД з дотриманням послідовності процесу у ній	Диверсифікація функцій і сфер діяльності на рівні різних підсистем ВПД
Внутрішні зв'язки	Прямі взаємозв'язки і взаємозалежність між підсистемами, що підпорядковані єдиній цілі	Взаємозв'язки на основі конкуренції та взаємовигоди
Зовнішнє і внутрішнє середовище	Зовнішнє середовище обумовлено потребами, що контролюються державою, внутрішнє зумовлювалося централізованим управлінням. Техніко-економічні та організаційні рівні формуються через державні асигнування	Зовнішнє середовище обумовлено потребами ринку і конкуренції, внутрішнє – конкурентне, техніко-економічний рівень формується самостійно
Вихід системи ВПД та її підсистем	Продукція основного виду діяльності – друкована	Вхід залежить від структури підсистеми та сфер діяльності
Конкурентоспроможність на зовнішньому ринку	Висока конкурентоспроможність радянської книги. Кожне третє видання світу було радянським	Низька конкурентоспроможність української книжки. Фактори впливу: низька якість та недостатня активність видавничо-поліграфічних структур

банья витратних матеріалів; серед них левова частка витрат – це витрати на папір, які щороку зростають і є одними з найвищих у Європі, що значно збільшує собівартість продукції. Тому без реальної підтримки та регулювання з боку держави щодо вирішення існуючих проблем і впровадження системи заходів з метою забезпечення стабільного функціонування та подальшого розвитку корпорацій поліграфії буде відставати.

Отже, видавничо-поліграфічна діяльність є основою розвитку національного інформаційного простору і її вдосконалення та активізація може бути більш ефективною за рахунок державної підтримки, вимог Нового Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», регулювання сфери інформаційної діяльності, тісних взаємовідносин суб'єктів господарювання та сприяння розвитку підприємств, які випускають поліграфічне устаткування та поліграфічні матеріали, при державній підтримці книговидавничої діяльності та мережі розповсюдження.

Висновки. В результаті дослідження виявлено, що на удосконалення корпоративного управління видавничо-поліграфічних підприємств впливає ряд механізмів, а саме державні та саморегульовані професійні регулятори інституційного середовища, системоутворюючі фактори, які впливають на поведінку корпоративної системи та її внутрішні механізми. Визначено, що на функціонування підприємств ВПД у різних регіонах України суттєвий вплив мають різні інституційні фактори, які спричинилися до трансформаційних перетворень у видавничій справі та поліграфії і мають безпосередній вплив на удосконалення корпоративного управління підприємств ВПД. Обґрунтовано, що процеси трансформації ВПД вплинули на створення в Україні засад ринкової економіки.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 р. № 5670-д. URL: <http://www.golos.com.ua/article/317062>.
2. Ансофф І.Х. Новая корпоративная стратегия. СПб: Питер, 1999. 416 с.
3. Базиліук В.Б. Особливості функціонування та трансформації підприємств видавничо-поліграфічної галузі в умовах інституційних перетворень. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2014. №3(44). С. 65-68. (Серія «Економіка»).
4. Базиліук В.Б. Видавничо-поліграфічна діяльність в регіонах України: теоретичні та інституційно-економічні основи розвитку: моногр. Львів: УАД, 2017. 352 с.
5. Гузела О.І., Босак І.П. Виробниче підприємство: підруч. Львів: УАД, 2014. 398 с.

6. Палига Є.М., Палига І.Є. Корпоративне управління та фондовий ринок: підруч. Львів: УАД, 2017. 506 с.

7. Про затвердження державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. №385. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.

8. Швайка Л.А. Розвиток і регулювання видавничого підприємництва: моногр. Львів: УАД, 2005. 432 с.

References

1. Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi: Zakon Ukrainy vid 25.04.2019 r. № 5670-d [On ensuring the functioning of the Ukrainian language as a state language: Law of Ukraine of 25.04.2019 No. 5670-e]. Retrieved from <http://www.golos.com.ua/article/317062> [in Ukrainian].
2. Ansoff I.Kh. (1999). Novaya korporativnaya strategiya [New corporate strategy]. Saint Petersburg, Piter [in Russian].
3. Bazyliuk V.B. (2014). Osoblyvosti funktsionuvannia ta transformatsii pidpriemstv vydavnycho-polihrafichnoi haluzi v umovakh instytutsiinykh peretvoren [Features of functioning and transformation of enterprises of the publishing and printing industry in the conditions of institutional transformations]. *Naukovyi visnyk Uzhgorodskoho universytetu. Serii «Ekonomika» – Uzhgorod University Scientific Bulletin. Economics series*, 3(44), pp. 65-68 [in Ukrainian].
4. Bazyliuk V.B. (2017). Vydavnycho-polihrafichna diialnist v rehionakh Ukrainy: teoretychni ta instytutsiino-ekonomichni osnovy rozvytku [Publishing and Printing in the Regions of Ukraine: Theoretical and Institutional and Economic Foundations of Development]. Lviv, UAD [in Ukrainian].
5. Huzela O.I., Bosak I.P. (2014). Vyrobniche pidpriemnytstvo [Production entrepreneurship]. Lviv, UAD [in Ukrainian].
6. Palyha Ye.M., Palyha I.Ye. (2017). Korporatyvne upravlinnia ta fondovy rynek [Corporate governance and the stock market]. Lviv, UAD [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2020 r.: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 06.08.2014 r. №385 [On approval of the state strategy of regional development for the period up to 2020: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 06.08.2014 No. 385]. [zakon4.rada.gov.ua](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF). Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF> [in Ukrainian].
8. Shvaika L.A. (2005). Rozvytok i rehuliuвання vydavnychoho pidpriemnytstva [Development and regulation of publishing business]. Lviv, UAD [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.06.2019

Прийнято до друку 19.12.2019

Формат цитування:

Палига Є. М., Базиліук В. Б., Палига І. Є. Удосконалення корпоративного управління видавничо-поліграфічних підприємств. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 73-77. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).73-77](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).73-77)

Palyha Ye. M., Basylyuk V. B., Palyha I. Ye. (2019). Improvement of corporate governance of publishing and printing enterprises. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (37), pp. 73-77. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).73-77](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).73-77)